

УДК 330.341.1:004.8"366"

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-12-19>**Череп О. Г.**доктор економічних наук, професор,
Запорізький національний університет
ODCID: <https://orcid.org/0000-0002-3098-0105>**Oleksandr Cherep**

Zaporizhzhia National University

Калюжна Ю. В.кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3335-6551>**Iuliia Kaliuzhna**

Zaporizhzhia National University

Михайліченко Л. В.аспірант,
Запорізький національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3545-0805>**Lubomir Mykhailichenko**

Zaporizhzhia National University

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ПРОЗОРИСТЬ ЕКОНОМІКИ: ЯК ТЕХНОЛОГІЇ МОЖУТЬ ЗМІЦНИТИ ДОВІРУ ПІСЛЯ ВІЙНИ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ECONOMIC TRANSPARENCY: HOW TECHNOLOGY CAN BUILD TRUST AFTER THE WAR

Анотація. У статті досліджено роль технологій штучного інтелекту у забезпеченні прозорості економічних процесів України в умовах повоєнного відновлення. На основі статистичних даних та аналітичних матеріалів проаналізовано масштаби втрат бюджету через непрозоре витрачання коштів, кількість підозрілих фінансових операцій, а також динаміку ринку ШІ в Україні. Висвітлено основні напрями впровадження ШІ у фінансову систему, зокрема в державні закупівлі, управління бюджетом, банківську діяльність та інвестиційний моніторинг. Обґрунтовано, що ШІ є ефективним інструментом для боротьби з фінансовими махінаціями, відмиванням коштів та корупційними схемами завдяки здатності аналізувати великі обсяги даних у реальному часі, виявляти аномалії, прогнозувати ризики та формувати аналітичні звіти. Досліджено дані щодо фактів розкрадання державних коштів та проаналізовано кількість повідомлень про підозру фінансових махінацій.

Ключові слова: штучний інтелект, економічна прозорість, фінансовий контроль, інвестиції, технології боротьби з корупцією, відмивання грошей, цифрова трансформація, післявоєнне відновлення.

Abstract. The article examines the role of AI technologies in ensuring the transparency of economic processes in Ukraine in the context of post-war recovery and rebuilding. Emphasis is placed on the urgent need for modern digital solutions in combating corruption, financial fraud, and the misuse of public funds, which remain serious obstacles to economic stability and foreign investment. Based on statistical data and analytical materials, the study analyzes the scale of budget losses resulting from non-transparent spending, the number of suspicious financial transactions, and the general dynamics of the AI market in Ukraine from 2020 to 2025. It highlights key areas of AI implementation in the financial system, particularly in public procurement monitoring, budget oversight, banking compliance, and investment analysis. The paper argues that AI is a highly effective tool in detecting anomalies, identifying risks, and preventing financial crimes due to its capacity for real-time analysis of large and complex datasets. By automating state financial control and decision-making processes, AI significantly reduces human error and subjectivity, ensuring more objective and evidence-based actions. Cases of embezzlement and corruption involving public officials are reviewed to demonstrate the systemic challenges in Ukraine's financial. Also believe that the introduction of AI through automation, accurate analysis of large amounts of information will prevent abuse, fraud and corruption in public procurement, banking and asset management. The human factor and I ensures fairness in financial transactions, lending, resource allocation and assessment of market conditions. It has been established that the use of AI creates conditions for increasing trust as citizens and investors.

Keywords: artificial intelligence, economic transparency, financial control, investment, anti-corruption technologies, money laundering, digital transformation, post-war recovery.

Постановка проблеми. В умовах повоєнного відновлення економіки України особливої актуальності набуває проблема прозорості фінансових процесів, ефективного управління бюджетними коштами та

боротьби з корупцією. Як відомо Україна має доволі високий рівень сприйняття корупції, що власне впливає на довіру до влади громад та іноземних партнерів, які основними інструментами її повоєнного відновлення.

Саме тому, одним із найбільш перспективних засобів у цьому напрямі є штучний інтелект, який зможе забезпечити ефективний контроль, аналітику та автоматизацію фінансових операцій, що унеможливить неправомірне використання коштів та позитивно вплине на імідж країн як серед громадян так і на міжнародній арені. Саме тому впровадження технологій ШІ в економічні процеси в країні є актуальною темою для більш глибокого аналізу, особливо в умовах повоєнного відновлення економіки

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження ролі технологій штучного інтелекту в прозорості економічних процесів були здійснені наступними науковцями та дослідниками, такими як: Адингве Ч. С., Оланійї О. О., Олабанджі С. О., Окунлейє О. Дж., Мейєке Н. Р., Аджайї С. А. [1], Андрюшин С. [2], Дінчер Н. Н., Айхенгрин Б. [3], Хон Чж., Сяо К. [4], Козьменков М. Г. [5], Маджумдер Т. [6], Обінна А. Дж., Кесс-Момох Дж. [7], Скотт А. О., Амаджуйї П., Адеусі К. Б. [8], Чжан Хічень, Горбані Алі А. [9], Череп А. В. [10], Череп О. Г., Олейнікова Л. Г., Бехтер Л. А., Веремєнко О. О. [11], Ян Цзін, Вега-Оліверос Діде, Сейбт Таїс, Роша Андерсон [12] та інші. Аое не вирішеними залишаються проблемні питання щодо впровадження ШІ у фінансову систему, зокрема в державні закупівлі, управління бюджетом, банківську діяльність та інвестиційний моніторинг.

Мета статті: дослідити та обґрунтувати роль ШІ у забезпеченні прозорості економіки та сформулювати перспективні напрямки його використання у в контексті повоєнного відновлення України та підвищенні рівня довіри громадян та партнерів.

Виклад основного матеріалу. Технології штучного інтелекту є одним із найбільш дієвих засобів виявлення різного роду фінансових махінацій, так як дозволяють

максимально точно відслідкувати потік коштів, що власне є значною перевагою у боротьбі з корупцією та відмиванням грошей [13]. Індекс прийняття корупції в Україні станом на 2024 р. становив 35 балів, що свідчить про доволі високий показник в порівнянні з європейськими країнами (рис. 1) та актуалізує впровадження ШІ в економіку країни.

Отже, як видно з рис. 1, Україна за рівнем сприйняття корупції значно відстає від країн ЄС і для того, щоб в умовах повоєнного відновлення інвестори довіряли нашій країні потрібно максимально інтенсивно впроваджувати технології ШІ, які наочно демонструватимуть прозорість усіх фінансових операцій та правомірного використання отриманих коштів.

Одним із найбільш небезпечних наслідків корупції високого рівня є відмивання грошей, тобто легалізація незаконно отриманих коштів через складні фінансові схеми, офшорні структури та фіктивні компанії. Саме високопосадова корупція створює ідеальне середовище для такого виду економічної злочинності, що не лише підриває довіру до держави з боку громадян та міжнародних партнерів, а й поглиблює економічну нестабільність. Саме від відмивання грошей світові країни втрачають значні кошти, в тому числі й Україна, що більш детально наведено на рис. 2.

Отже, як видно з рис. 2 країни втрачають значну суму коштів від того, що досі всі фінансові процеси не є повністю цифровізованими, що власне і зумовлює відмивання коштів як компаніями так і приватними особами. В цьому контексті Україна теж недоотримує від 2 до 5% свого ВВП, що станом на 2024 р. становить від 3,8 до 9,5 млрд дол. [19], які можна використати на фінансування війни та підтримку військових.

Також досліджено, що в Україні з кожним зростає кількість фінансових операцій, які переглядаються на факт фінансових махінацій (рис. 3).

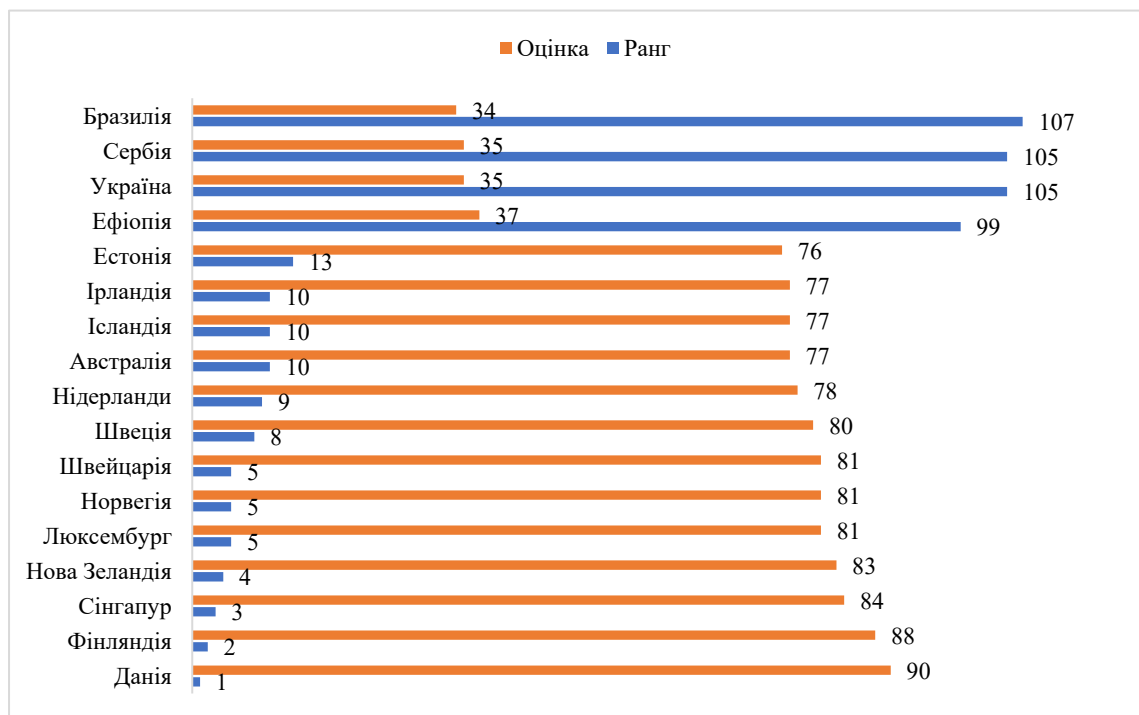

Рисунок 1 – Рейтинг України в Індексі сприйняття корупції, станом на 2024 р., бали

Джерело: [14]

Як показано на рис. 3, у IV кварталі 2020 року було зафіксовано 400,03 тис. повідомлень про підозрілі фінансові операції. У 2021 році їх кількість зросла до 471,47 тис., що може свідчити не лише про активізацію фінансового моніторингу, а й про значну непрозорість у функціонуванні фінансової системи. Зниження кількості таких повідомлень до 326,73 тис. у 2022 році, ймовірно, пов'язане з впливом воєнного стану та загальним спадом економічної активності, однак воно також може вказувати на ослаблення контролю за фінансовими потоками у кризових умовах. Уже у 2023–2024 роках знову спостерігалось зростання повідомлень, що підкреслює наявність глибоких проблем із прозорістю фінансових операцій та недостатньою ефективністю механізмів запобігання відмиванню коштів.

Упродовж 2024 року Держфінмоніторинг виявив фінансові операції на суму 7,6 млрд грн, що мають ознаки незаконного походження та використання [21].

Це ще раз підтверджує наявність глибоко вкорінених проблем у сфері фінансової прозорості. На рис. 4 представлено розподіл схем відмивання виявлених коштів залежно від службового статусу залучених осіб, що дозволяє краще зрозуміти характер та масштаб зловживань у різних ланках влади.

Отож, слід відзначити, що саме технології ШІ є одним із ключових засобів, які забезпечують прозорість економіки та сприяють поступленню інвестиційних коштів в умовах повоєнного відновлення України. На основі опрацювання наукових джерел наведено вплив технологій штучного інтелекту на прозорість економіки країни (табл. 1).

Висновки. Наукові дослідження показали, що використання технологій ШІ суттєво змінює підходи до забезпечення прозорості економічних процесів у країні. По-перше, ШІ підвищує відкритість економічних даних і процесів завдяки автоматизації, точному ана-

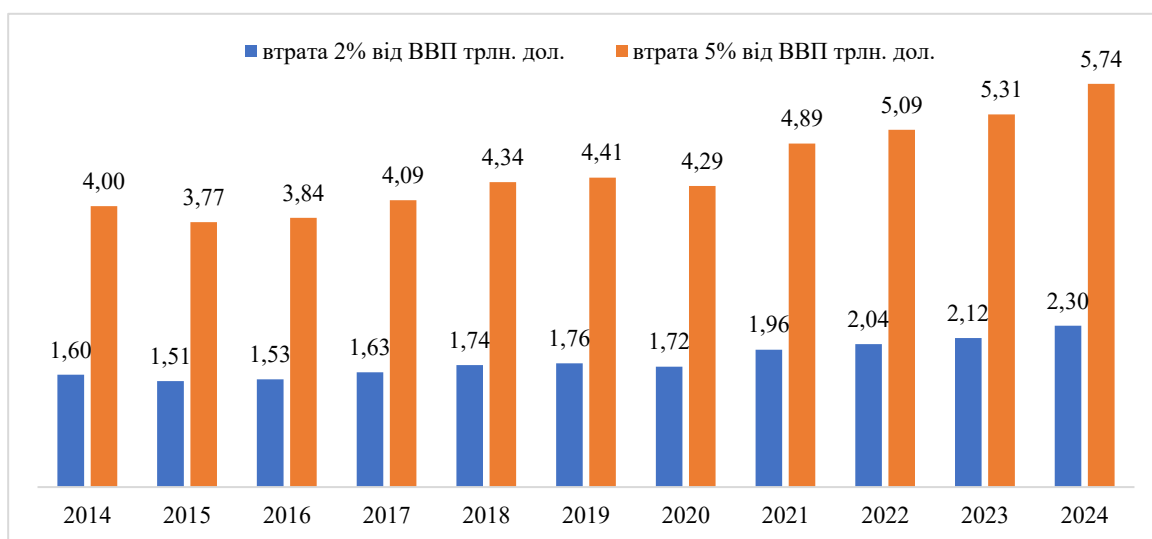

Рисунок 2 – Динаміка втрат ВВП світових країн від відмивання коштів за 2014–2024 рр, трлн дол.

Джерело: [15–18]

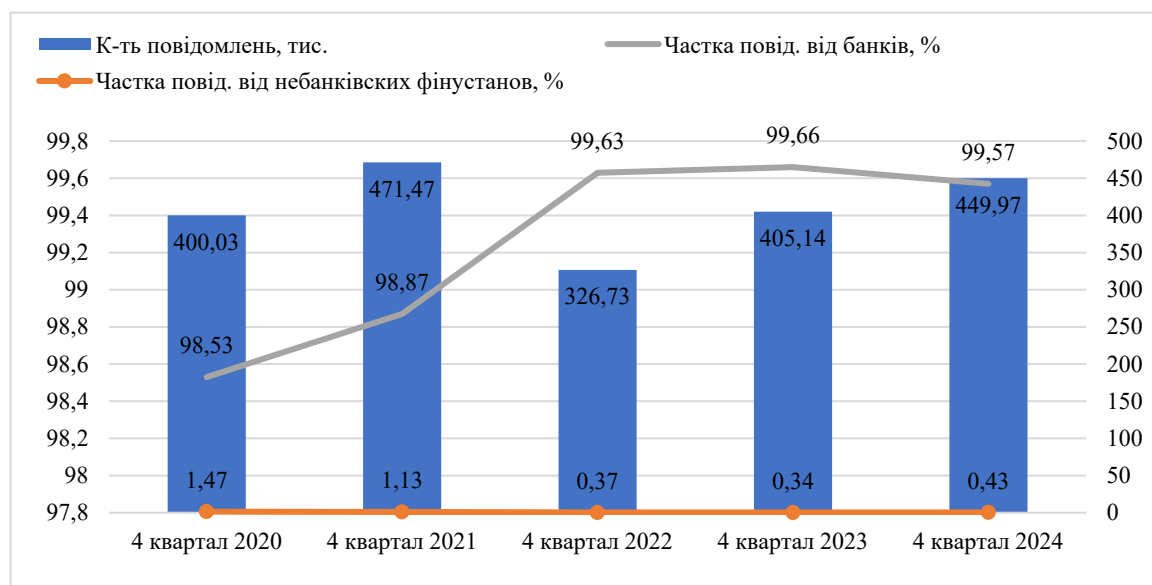

Рисунок 3 – Динаміка повідомлень про підозру фінансових махінаціях в Україні в період 2020–2024 рр.

Джерело: [20]

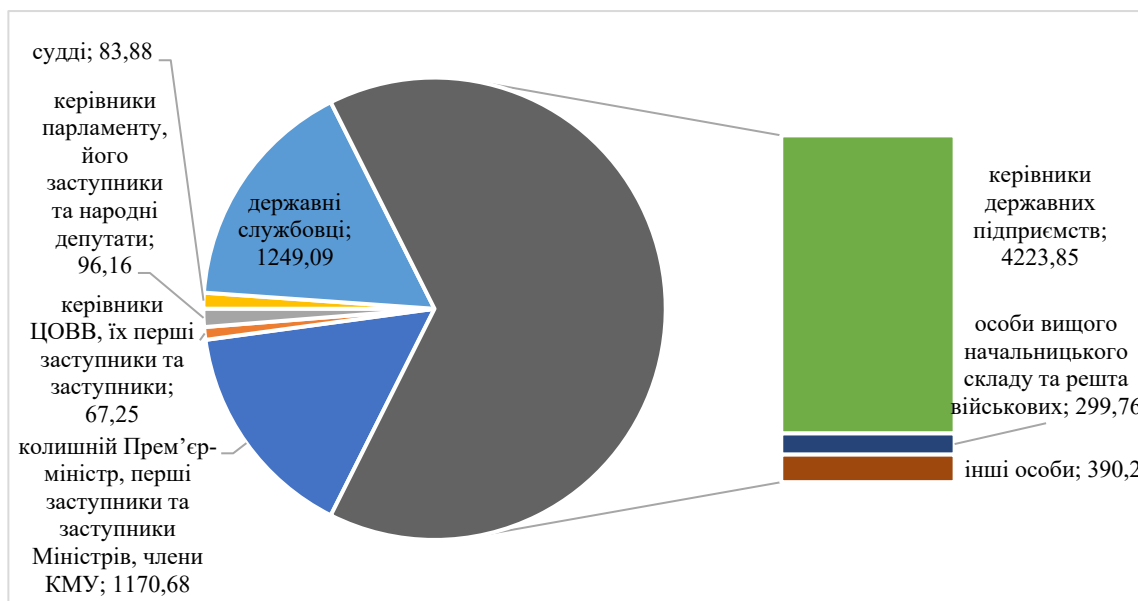

Рисунок 4 – Структура відмивання коштів за посадами в Україні станом на 2024р, млн грн

Джерело: [22]

Таблиця 1 – Характеристика впливу технологій ШІ на прозорість економічних процесів в країні

Сфера впливу	Характеристика
Управління ланцюгами поставок	ШІ в поєднанні з блокчейном дозволяє відстежувати товари в режимі реального часу, перевіряти транзакції та забезпечувати повну прозорість у всьому ланцюжку поставок, що зменшує інформаційну асиметрію та запобігає шахрайству.
Державні закупівлі	ШІ автоматизує аналіз контрактів, контролює процеси закупівель, виявляє порушення та забезпечує послідовне застосування правил, що підвищує відповідальність та зменшує можливості для корупції.
Банківська справа та управління ризиками	Системи ШІ аналізують величезні обсяги даних про транзакції, щоб виявляти аномалії, запобігати шахрайству та об'єктивно оцінювати кредитоспроможність, що підвищує прозорість у процесі затвердження кредитів та дотримання нормативних вимог.
Фінансові ринки та ціни на акції	Інструменти ШІ контролюють ринкові дані та поведінку компаній, щоб виявляти нестандартні моделі та запобігати маніпулятивним практикам. Вони покращують якість внутрішнього контролю та зменшують ризик обвалу цін на акції.
Власність на активи та токенизація	Токенизація на основі штучного інтелекту забезпечує реєстрацію та перевірку кожної транзакції та зміни права власності, підвищуючи довіру та простежуваність транзакцій з нерухомістю, товарами та цінними паперами.
Макроекономічне прогнозування	Моделі глибокого навчання аналізують часові ряди економічних даних (ВВП, інфляція) точніше, ніж традиційні моделі, надаючи політикам надійні прогнози та зменшуючи ризики дезінформації.
Аналіз настроїв та ринку	Обробка природної мови витягує та аналізує суспільні настрої з новин, звітів та соціальних медіа, надаючи в режимі реального часу інформацію про поведінку ринку та покращуючи прозорість ринкових умов.
Цифровізація фінансових послуг	Цифрові платформи на базі ШІ пропонують прозорі та автоматизовані фінансові послуги, такі як робо-консультування, зменшуючи приховані комісії, ручні помилки та покращуючи доступ користувачів до фінансових інструментів та прийняття рішень.
Управління даними та конфіденційність	Завдяки таким механізмам, як диференціальна конфіденційність, штучний інтелект захищає особисті фінансові дані, одночасно дозволяючи проводити агрегований аналіз, що забезпечує як прозорість результатів, так і конфіденційність обробки даних.
Інтерпретованість моделей штучного інтелекту	Дослідження в галузі пояснювального штучного інтелекту допомагають створювати моделі, які надають чітке обґрунтування своїх рішень, дозволяючи політикам, аудиторам та громадянам розуміти та довіряти результатам, отриманим за допомогою штучного інтелекту в економіці.

Джерело: [22–25]

лізу великих масивів інформації та здатності виявляти аномалії й ризики в режимі реального часу, що дозволяє ефективно запобігати зловживанням, шахрайству й корупції, особливо в таких чутливих сферах, як державні закупівлі, банківська діяльність та управління активами.

По-друге, впровадження ШІ сприяє об'єктивності та послідовності економічних рішень. Алгоритмічні моделі усувають людський фактор і дозволяють ухвалювати рішення на основі достовірних та неупереджених даних, що власне і забезпечує справедливість у фінансових операціях, кредитуванні, розподілі ресурс-

сів та оцінці ринкових умов. По-третє, III створює умови для підвищення довіри до економічної системи завдяки прозорості алгоритмів, відкритості джерел

даних та розвитку пояснювального штучного інтелекту, що дозволяє розуміти логіку прийнятих рішень як для фахівців, так і для громадськості.

Бібліографічний список:

1. Adigwe C. S., Olaniyi O. O., Olabanji S. O., Okunleye O. J., Mayeke N. R., & Ajayi S. A. Forecasting the future: The interplay of artificial intelligence, innovation, and competitiveness and its effect on the global economy. *AJEBA*. 2024. DOI: <https://dx.doi.org/10.9734/ajea/2024/v24i41269>
2. Andryushin S. Tokenization of real assets: classification, platforms, applications, opportunities and challenges of development. *Journal of Economic Literature*, 2024, 1(88–104). DOI: <https://dx.doi.org/10.21202/2782-2923.2024.1.88-104>
3. Dincer N. N., & Eichengreen B. Central bank transparency and independence: Updates and new measures. *International Journal of Central Banking*, 2014, 10(1), 189–259.
4. Hong Z., & Xiao K. Digital economy structuring for sustainable development: The role of blockchain and artificial intelligence in improving supply chain and reducing negative environmental impacts. *Scientific Reports*. 2024. DOI: <https://dx.doi.org/10.1038/s41598-024-53760-3>
5. Kozmenkov M. H. Vykorystannia shtuchnoho intelektu v finansovykh ustanovakh v Ukraini: mozhlyvosti ta vyklyky dla ekosystemy onlain servisiv. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: Ekonomika ta upravlinnia*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-04>
6. Majumder T. The Evaluating Impact of Artificial Intelligence on Risk Management and Fraud Detection in the Commercial Bank in Bangladesh. *International Journal of Advanced Networking and Security*, 2024, 1(1). DOI: <https://dx.doi.org/10.61424/ijans.v1i1.75>
7. Obinna A. J., & Kess-Momoh J. Systematic technical analysis: Enhancing AI deployment in procurement for optimal transparency and accountability. *Global Journal of Engineering and Technology Advances*, 2024, 19(1). DOI: <https://dx.doi.org/10.30574/gjeta.2024.19.1.0067>
8. Scott A. O., Amajuoyi P., & Adeusi K. B. Advanced risk management solutions for mitigating credit risk in financial operations. *Magna Scientia Advanced Research and Reviews*, 2024, 11(1), 85–99. DOI: <https://dx.doi.org/10.30574/msarr.2024.11.1.0085>
9. Zhang Xichen; Ghorbani Ali A. An overview of online fake news: characterization, detection, and discussion. *Information processing and management*, 2020 Vol. 57, n. 2. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.03.004>
10. Cherep A. V. Impact of digitalization on the level of socio-economic security of the state. *Theoretical and methodological foundations of ensuring socio-economic security of the economy of Ukraine in the context of digitalization of business processes: collective monograph* / A. V. Cherep, V. G. Voronkova, I. M. Dashko, Y. Ogrenych, O. G. Cherep. Lviv – Toruń: Liha-Pres, 2024. Chapter 4. 202 p. Pp. 125–160. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/24047>
11. Cherep O. G., Olenikova L. G., Bekhter L. A., Veremeenko O. O. Digitalization of the economy in Ukraine and Europe: current state, problems and restrictions. Digitalization as a Tool for Ensuring the Quality of Educational Services Taking into Account European Experience: A Collective Monograph / ed. Cherep A. V., Dashko I. M., Ogrenych Y. O., Cherep O. G. Zaporizhzhia: Publisher FOP Mokshanov V. V., 2024. 300 p. P. 86–97. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/24081>
12. Yang Jing, Vega-Oliveros Didier, Seibt Tais, Rocha Anderson. Scalable fact-checking with human-in-the-loop. In: *IEEE International workshop on information forensics and security (WIFS)*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1109/WIFS53200.2021.9648388>
13. Kozmenkov M. G. Use of Artificial Intelligence in Financial Institutions in Ukraine: Opportunities and Challenges for the Ecosystem of Online Services. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-04>
14. *Transparency International*. (2024). Corruption Perceptions Index 2024. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>
15. *Europol* (2024), URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/economic-crime/money-laundering>
16. *United Nations Office on Drugs and Crime/ Money laundering* (2024), URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/overview.html>
17. *World Bank* (2025) GDP (2025). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
18. *World GDP Ranking 2025 List* (2025). URL: <https://cleartax.in/s/world-gdp-ranking-list>
19. Мінфін. (2025). Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
20. *State Financial Monitoring Service. Information on notifications on financial transactions received by the SFMS during the IV quarter of 2024*. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/310/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0/2024/IVkv_2024.pdf
21. *State Financial Monitoring Service. Information on case referrals prepared by the SFMS and submitted to the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and additional case referrals (SAM) from 01.01.2024 to 31.12.2024*. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/440/2024/24.12.31_%D0%9D%D0%90%D0%91%D0%A3%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf
22. Adigwe C. S., Olaniyi O. O., Olabanji S. O., Okunleye O. J., Mayeke N. R., & Ajayi, S. A. Forecasting the future: The interplay of artificial intelligence, innovation, and competitiveness and its effect on the global economy. *AJEBA*. 2024. DOI: <https://dx.doi.org/10.9734/ajea/2024/>
23. Andryushin S. Tokenization of real assets: classification, platforms, applications, opportunities and challenges of development. *Journal of Economic Literature*, 2024, 1(88–104). DOI: <https://dx.doi.org/10.21202/2782-2923.2024.1.88-104>
24. Dincer N. N., & Eichengreen B. Central bank transparency and independence: Updates and new measures. *International Journal of Central Banking*, 2014, 10(1), 189–259.
25. Hong Z., & Xiao K. Digital economy structuring for sustainable development: The role of blockchain and artificial intelligence in improving supply chain and reducing negative environmental impacts. *Scientific Reports*. 2024. DOI: <https://dx.doi.org/10.1038/s41598-024-53760-3>

Стаття надійшла: 10.10.2025

Стаття прийнята: 26.10.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025